

ÚVOD

JAZYKOVEDNÉ DIELO ANTONA HABOVŠTIAKA.
INŠPIRÁCIE A METAMORFÓZY*Pavol Žigo*

Náplň tematického čísla Slovenskej reči tvoria jazykovedné príspevky venované stému výročiu narodenia popredného slovenského lingvistu, dialektológa, slavistu, etnológa, autora množstva literárnych žánrov **PhDr. Antona Habovštiaka, CSc.** Pri príležitosti nedožitého okrúhleho jubilea tejto významnej osobnosti slovenskej jazykovedy a kultúry sa 15. októbra 2024 v Bratislave konal vedecký seminár *Jazykovedné dielo Antona Habovštiaka – inšpirácie a metamorfózy*, ktorý zorganizoval Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, v. v. i., Slovenská jazykovedná spoločnosť pri Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV, v. v. i., a Farnosť sv. Martina v Bratislave v priestoroch Informačného centra Martineum pri Dóme sv. Martina. Cieľom vedeckého seminára i jednotlivých príspevkov tohto čísla je pripomenúť, zhodnotiť a vyzdvihnúť poznávaciu hodnotu rozsiahleho jazykovedného diela Antona Habovštiaka, ktorého spoločným menovateľom bola slovenská a slovanská porovnávacia dialektológia a slavistika. Jeho literárnej tvorbe, rodnému oravskému regiónu, duchovnej sfére, popularizácii poznatkov z oblasti etnolingvistiky a slavistiky, spolupráci A. Habovštiaka s Oravskou knižnicou (pomenovanou po Habovštiakovej smrti na Oravskú knižnicu Antona Habovštiaka) bola venovaná spomienková slávnosť, ktorá sa pod záštitou práve Oravskej knižnice Antona Habovštiaka konala 25. septembra 2024 v Dolnom Kubíne.

Počiatky, motiváciu a široké vedecké záujmy Antona Habovštiaka možno zhrnúť do dvoch základných fenoménov: prirodzenej formy rodného jazyka a rodného kraja – Oravy. V tomto prostredí, v oravskej obci Krivá, sa Anton Habovštiak narodil 22. septembra 1924 a po absolvovaní základného a stredného vzdelania ako študent slovenskej a francúzskej filológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave (1946 – 1951) začal zhromažďovať nárečový materiál oravského regiónu a jeho vnútornú jazykovú diferenciáciu začal odhaľovať svojou prvou vedeckou štúdiou *Stredoslovenské ä, ǣ na rozhraní dolnej a strednej Oravy* (1948), ktorej podstata predurčila

povahu ďalšieho vedeckého záujmu na vyše päť desaťročí trvajúcich neúnavných publikačných aktivít. Prirodzené ľudové motívy sa stali nielen materiálou základňou vedeckého výskumu, ale boli aj východiskom umeleckého spracovania duchovných hodnôt oravského regiónu v podobe rozprávok či zbierok povestí zachovávajúcich špecifické významy regionálnej slovnej zásoby, frazeológie a syntaxe. S vysokou mierou odbornosti, autenticity a s rešpektom širokého spektra čitateľov pripravil A. Habovštiak publikáciu *Oravci o svojej minulosti* (1983) a z vedeckého hľadiska je nenahraditeľným prínosom spracovanie slovnej zásoby oravského regiónu v *Oravskom nárečovom slovníku*, ktorého vydanie už, žiaľ, jeho autor nestihol pripraviť.

Okrem vedeckej, odbornej a popularizačnej produkcie regionálneho charakteru s ťažiskom na rodnú Oravu sa A. Habovštiak venoval aj výskumom celonárodnej, celoslovenskej a celokarpatskej povahy. Anton Habovštiak má veľký podiel na syntetizujúcej interpretácii slovenských nárečí v prvom zväzku *Atlasu slovenského jazyka* (1968), ale ťažiskom – a z vedeckého hľadiska neodmysliteľným prínosom do poznania slovnej zásoby slovenských nárečí a interpretácie areálovej distribúcie lexikálnych prvkov slovenských dialektov – sa stal štvrtý zväzok *Atlasu slovenského jazyka* (1984), ktorý, spolu s dotazníkom a interpretáciou, pripravil A. Habovštiak sám.

Na iných miestach tohto čísla Slovenskej reči pripomíname spätosť národných a nadnárodných nárečových výskumných projektov, napriek tomu však nemožno v tejto úvodnej časti nespomenúť Habovštiakovu dlhoročnú účasť na rozsiahlom medzinárodnom celoslovenskom projekte *Slovanský jazykový atlas*, v ktorom desaťročia zastupoval slovenskú dialektológiu pri výskume a interpretácii nárečovej slovnej zásoby v rámci národných areálov aj slovanských nárečových makroareálov a spolupracoval s desiatkami popredných európskych slavistov viacerých generácií. Celoslovenský nárečový materiál, jeho porovnávanie s využitím veľkého množstva zahraničnej slavistickej vedeckej literatúry aplikoval A. Habovštiak v desiatkach vedeckých štúdií v renomovaných zahraničných slavistických aj domácich lingvistických periodikách. Jeho poznatky z výskumu slovnej zásoby veľmi produktívne zúročil aj v rámci prípravy *Slovníka slovenských nárečí I* (1994, člen autorského kolektívu) a pri príprave populárnych krátkych slovníčkov slovenských nárečí: *Krátky slovník nárečia slovenského oravského* (1995), *Slovník Pivnice vo Vojvodine* (1997), *Slovník Slováků v Gornjej Mitropoli v Bulharsku* (1998). Výrazným podielom prispel aj k poznaniu nárečí jednotlivých oravských obcí kapitolami do obecných monografií (Hruštín, Krušetnica, Námestovo, Nižná, Novoť, Oravská Jasenica, Oravská Lesná, Oravská Polhora, Vavrečka, Veličná, Zázrivá).

Bez vedeckého diela Antona Habovštiaka, jeho jazykovedných monografií, štúdií, článkov a účasti na rozsiahlych projektoch regionálneho, celonárodného aj medzinárodného charakteru si slovenskú dialektológiu a jej zastúpenie na medziná-

rodnom slavistickom vedeckom fóre nemožno predstaviť. Výsledkami svojej práce posunul poznanie v oblasti nárečového výskumu o veľký krok vpred a jeho dielo sa stalo trvalou hodnotou, nekonečným zdrojom inšpirácií a rozširovania obzoru dialektologického bádania. PhDr. Anton Habovštiak, CSc., odišiel z radov slovenských jazykovedcov náhle, 14. apríla 2004, zanechajúc po sebe vedecké dielo nezastupiteľnej a neoceniteľnej povahy.

Pavol Žigo

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.

Panská 26, 811 01 Bratislava

E-mail: pavol.zigo@juls.savba.sk

ORCID 0000-0003-3679-8491